

Име и презиме, односно назив организације и институције: Заједница института Србије

Контакт телефон: 0646410199

Е-пошта: zis@zis.ac.rs

Назив документа на који упућујете предлоге и сугестије: Предлог стратегије науке, технолошког развоја и иновација за период од 2026 до 2030. године, са Акционим планом за период од 2026 до 2028. године

Датум: 25. јул 2026. године

1. Општи коментари и сугестије у односу на Предлог Стратегије као целине:

Предлог Стратегије науке, технолошког развоја и иновација за период од 2026 до 2030. године, са Акционим планом за период 2026 до 2028. године у облику који је достављен за јавну расправу је незадовољавајући и треба га суштински изменити у његовом највећем делу. **На основу коментара које су доставили институти чланице ЗИС-а, кључни разлози због којих Нацрт стратегије не би требало усвојити у предложеном облику јесу следећи:** 1) документ не садржи свеобухватну и мерљиву анализу постојећег стања научноистраживачког система, 2) не нуди јасан и одржив модел финансирања науке и развоја младих истраживача, 3) маргинализује фундаментална истраживања у корист краткорочне комерцијализације и иновационог дискурса, 4) ослања се на претежно квантитативне и спорне показатеље вредновања научног рада, 5) садржи бројне нејасне, декларативне и недовољно операционализоване мере, као и 6) озбиљне техничке и садржинске неусклађености између Стратегије и Акционог плана. Наведени недостаци нису само редакцијске природе, већ доводе у питање спроводивост документа, правичност предложеног система вредновања, стабилност научних каријера и способност Стратегије да реално одговори на потребе научне заједнице и развојне изазове Републике Србије.

- 1. Недостатак поуздане анализе стања.** Нацрт не полази од довољно прецизне анализе финансирања, кадрова, инфраструктуре, програма Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност, нити од јасних полазних показатеља на основу којих би се могле формулисати мере и пратити њихови ефекти.
- 2. Нејасан и недовољно одржив модел финансирања.** Документ не обезбеђује предвидиво институционално финансирање, не разрађује реалну динамику раста улагања и оставља бројне активности без конкретних буџетских износа, што озбиљно доводи у питање спроводивост Акционог плана.
- 3. Маргинализација фундаменталних истраживања.** Стратегија је претерано усмерена ка иновацијама, комерцијализацији, стартап моделу и краткорочно мерљивим ефектима, док основна истраживања нису довољно препозната као темељ дугорочног научног и технолошког развоја.
- 4. Проблематичан систем вредновања научног рада.** Предложени приступ се у великој мери ослања на библиометрију, импакт факторе, број радова и друге квантитативне показатеље, што може подстаћи „publish or perish“ модел,

хиперпродукцију, неравноправност између научних области и притисак на истраживаче.

5. **Недовољна заштита младих истраживача и научних каријера.** Нацрт декларативно говори о задржавању талената, али не предвиђа довољно јасне механизме запошљавања, стабилних уговора, каријерног развоја, инфраструктурне подршке и смањења административног оптерећења.
6. **Неоперативност и декларативност мера.** Бројни циљеви су формулисани опште, без јасних носилаца, рокова, полазних и циљаних вредности, методологије мерења и механизма независне евалуације.
7. **Неусклађеност Стратегије и Акционог плана.** Уочене су разлике у нумерацији, називима и садржинском повезивању посебних циљева, мера и индикатора, што може онемогућити јасно праћење спровођења и извештавање о резултатима.
8. **Недовољно учешће научне заједнице.** Научноистраживачке организације и истраживачи морају бити суштински укључени у израду, праћење и ревизију стратешких докумената, а не само у фазу накнадних еКонсултација и јавне расправе.

2. Конкретан део Предлога Стратегије чију измену предлагате и Ваш предлог за измену

Део текста Стратегије на који се коментар односи (нпр. „1.1.1.“, „2.1.“ и сл.)	Страна документа на коју се коментар односи	Примедба, коментар или предлог
1. Увод	5-6	Документ препознаје потребу за већим улагањима у истраживање и развој, али не садржи конкретне пројекције повећања буџетских издвајања за науку као процента БДП-а, нити динамику раста у периоду 2026–2030, као ни минимални ниво институционалног финансирања НИО. Стратегија истовремено наглашава научну изврсност и применљивост резултата, али не разрађује на који начин ће се успоставити равнотежа између фундаменталних и примењених истраживања. Потребно је јасније нагласити да: фундаментална истраживања представљају предуслов

		дугорочног научног развоја; вредновање научног рада не сме бити засновано искључиво на краткорочној применљивости и комерцијализацији; друштвене и хуманистичке науке имају специфичне облике друштвеног доприноса који се не могу мерити искључиво економским индикаторима.
Увод / Визија Стратегије	5–6	У текст Стратегије потребно је укључити концепт „Једно здравље“ (One Health), који интегрише здравље људи, животиња и животне средине, у складу са савременим европским и глобалним научним и здравственим политикама.
1. Увод и Мера 2.4.	5–6 и 70	Проблем одлива високообразованог кадра препознат је декларативно, али без дубље анализе узрока. Неопходно је анализирати: ниво зарада; услове рада; административна оптерећења; недовољну међународну конкурентност научних институција; ограничене могућности за независно истраживање младих истраживача
2.2.1.	7	приоритетне потребе у наци (НАУЦИ?) и технолошком развоју
2.2.1.	9	“храна за будућност” (шта је то: посебна врста хране или довољне количине за будућност?)
2.2.1.	9	поново се понављају две готово идентичне реченице: “Стратегија развоја вештачке интелигенције...”
2.2.1. Тематске области од значаја	9–10	Нису адекватно препознате ветеринарска медицина, здравље животиња, епизоотиологија, зоонозе, биосигурност, антимикробна резистенција и безбедност хране и хране за животиње као приоритетне области научног и технолошког развоја.
2.2.1. Стратегија паметне специјализације	9–10	Потребно је експлицитно укључити сточарство, аквакултуру и одрживу производњу хране и хране за животиње као области од стратешког значаја за Републику Србију.

2.2.1	9 и 12	У тексту Стратегије као релевантна планска документа наводе се Стратегија паметне специјализације за период 2020–2027. године (стр. 9) и Реформска агенда Републике Србије за период 2024–2027. године (стр. 12). Имајући у виду да се Стратегија науке, технолошког развоја и иновација доноси за период 2026–2030. године, потребно је јасније дефинисати на који начин ће се обезбедити континуитет и усклађеност након истека важења ових докумената. Посебно би било значајно предвидети механизам усклађивања са будућим ревизијама или новим стратешким документима који ће наследити постојеће, како би се избегла временска и садржинска неусклађеност у другој половини периода примене Стратегије.
2.2.1.	10	“Интеграција образовања и науке...” (да ли је ово иницијатива за спајање министарстава?)
2.2.1.	10	“одрживим развојем и партиципативношћу” (чијом партиципативношћу?)
2.2.1.	11	шта је “одрживо учешће”?
2.2.1.	11	да ли се “иновациони екосистем” односи на екологију или економију? зашто свуда “екосистем”? употреба овог биолошког термина на овај начин је злоупотреба, јер неки „концепти“ изнесени у стратегији немају суштину која има смисао у термину екосистем
2.2.1	12	У тексту се наводи да је Реформском агендом Републике Србије за период 2024–2027. године предвиђено јачање иновационог екосистема кроз повећање броја финансираних истраживача и иноватора у националном иновационом систему. Међутим, у пракси су у последњем периоду приметни застоји и

		ограничења у запошљавању нових истраживача у научноистраживачким организацијама, што може значајно утицати на реализацију наведених циљева.
		Имајући у виду да развој научног и иновационог система непосредно зависи од обнове и проширења истраживачког кадра, било би значајно да Стратегија јасније препозна овај изазов и предвиди конкретне механизме за обезбеђивање континуираног запошљавања младих истраживача, као и дугорочну кадровску политику у научноистраживачком сектору.
2.2.1	12	“Ова мера тежи јачању конкурентности кроз повећање приватних инвестиција у истраживање и иновације, које би до краја 2026. године требало да достигну 50% укупних издатака намењених у те сврхе.” Међутим није дефинисан начин и механизам којим би приватне фирме могле да инвестирају у истраживање и иновације.
2.2.2.	13	сходно другој реченици, у питању су “трендови”, а не обавезујући међународни документи? Указати на конкретне међународне документе
2.2.2.	13	ово је изузетно важна информација и захтева детаљнији опис: које су то још државе од 2019. део “пилот-пројекта” и какве су обавезе на себе преузеле?
2.2.2.	14	које захтеве намећу климатске промене?
2.2.2.	14	ова реченица је потпуно конфузна: “Треба препознати резолуције Светске здравствене организације...” и
2.2.2. Међународни оквир	14–15	Отворена наука се помиње у контексту UNESCO препорука, али без конкретних националних механизма. Потребно је предвидети: националне репозиторијуме; обавезу отвореног приступа публикацијама финансираним јавним средствима; политику управљања

		истраживачким подацима; подршку <i>open-access</i> издаваштву.
2.2.2.	15	“неједнакост у здрављу” је неспретно срочена/преведена синтагма
2.2.3.	17	шта је “научноистраживачки екосистем”? поново небулозно коришћење термина екосистем
2.2.3.	17	“...у вези са зеленом мобилношћу, морским ресурсима”; Шта је зелена мобилност и на чије морске ресурсе се ово односи?
2.3.1. Институционални оквир и људски ресурси	21+	Документ недовољно анализира проблеме: привремених уговора; неизвесности запошљавања младих истраживача; недовољне мобилности; ограничених могућности напредовања ван универзитетског сектора. Потребно је увести: јасне моделе каријерног развоја; механизме преласка из пројектног у стабилно институционално финансирање; националне <i>tenure-track</i> моделе; посебне програме за повратак истраживача из иностранства
2.3.2.	26-27,	Графикони прелазе преко текста.
2.3.6.	32-33,	У опису графикана треба да стоји
2.3.8.	38, 41	„Графикон 1“ уместо „Слика 1“.
2.3.3	28, 29	Рационализација расподеле средстава унутар институција, а којима располажу директори института и декани факултета, указује на то да ће се наука и даље финансирати недовољно, као и до сада. Што се тиче Фонда за науку Републике Србије, у претходном периоду је дошло до значајног успоравања његових активности. Конкурс ИДЕЈЕ 2024 још увек није реализован. У том контексту, отвара се питање дугорочне одрживости и улоге Фонда за науку у систему финансирања научноистраживачке делатности до 2030. године. Имајући у виду да Закон о науци и истраживањима пројектно финансирање у значајној мери везује за

		рад Фонда за науку, било би значајно јасније дефинисати механизме обезбеђивања континуитета пројектног финансирања у случају институционалних или финансијских промена у раду Фонда. Такође, у документу није довољно јасно приказана ни будућа улога Фонда за иновациону делатност, нити механизми координације између ова два тела у оквиру система подршке науци.
2.3.3.	29	Проблематичан је „принцип рационализације“ у расподели финансијских средстава који се заснива на награђивању и кажњавању истраживача.
2.3.4	30	У овом поглављу Стратегије се ставља акценат на научно-технолошке паркове који свакако имају своју улогу у развоју науке и истраживања, али она нису кључни за њихов развој. Управо супротно, улагање у НИО кроз подршку набавке и одржавања постојеће научно-истраживачке опреме, обезбеђивање довољно средстава за дисеминацију научних резултата (укључујући и објављивање у часописима отвореног приступа) и умрежавање, сталну едукацију у области комерцијализације резултата, заштите интелектуалне својине, писања пројеката, итд. обезбеђује амбијент који као резултат има изврсну применљиву науку као базу технолошког и друштвеног напретка.
2.3.5	31	У оквиру улагања у научноистраживачку инфраструктуру помињу се дата центри и супер рачунари као једина научно истраживачка инфраструктура у коју је уложено и у коју се планира улагање. Нејасан је статус остале постојеће научно истраживачке инфраструктуре.
2.3.7. Технолошки и друштвени допринос научноистраживачког рада	35	Документ у значајној мери ставља акценат на иновације и комерцијализацију, док је улога јавног добра, критичког знања и независних

2.4.2	45, 51	истраживања мање видљива. Потребно је експлицитно нагласити: улогу науке у креирању јавних политика; значај независних истраживања; улогу друштвених и хуманистичких наука у демократском развоју друштва; значај отворене науке и јавне доступности резултата. Предлажемо да се у део текста "2.4.2 Тематске области од значаја за Републику Србију" дода под новом тачком "9" (девет) област "Свемир: космичка истраживања и технологије". Стара тачка "9" ("Пројекти основних истраживања ван наведених тематских области") би се померила на следеће место, односно постала би тачка "10" (десет). Разлог због кога предлажемо ову нову тачку је следећи: сматрамо да је Република Србија достигла критичну масу како у погледу квалитета и броја истраживачког кадра, тако и у технолошком погледу да може да се укључи у европске и светске токове истраживања свемира. У текст нове тачке "9" могао би да уђе следећи текст: "Проучавање блиског и удаљеног свемира што обухвата: израду посматрачке опреме монтиране на површини Земље, дизајн и конструкција сателита који би се лансирали у орбите изнад Земље, сарадња са свемирским агенцијама земаља које имају свемирске станице и планирају станице на Месецу у циљу обављања експеримената на њима. Да би се ово успешно реализовало требало би формирати Канцеларију, или (боље) Агенцију за космичка истраживања и технологије." Такође, с овим у вези овде (или у тачки "4) Заштита животне средине и климатске промене") предлажемо да се дода и следећа ставка: "решавање проблема светлосног загађења у Републици Србији". Наиме, ово је проблем који није довољно познат, али који сваке године
-------	--------	--

		постаје све озбиљнији и због тога захтева стратегију у циљу његовог решавања. Постоје различите европске иницијативе за решавање овог проблема, а једна је нпр. међународни пројекат Европске уније ADRISKY у којем учествује Регионална агенција за развој и европске интеграције (РАРЕИ) Београд. Астрономска опсерваторија је у последње две године почела да ради на решавању проблема светлосног загађења и спремна је да стави своје ресурсе на располагање држави у циљу смањивања светлосног загађења. На крају, предлажемо да се у текст Стратегије укључи, такође у оквиру нове тачке "9" увођење тзв. "космичке метеорологије", односно анализа услова и појава у свемиру, а посебно оних које су условљене Сунчевом активношћу, као што су нпр. Сунчани ветар, Сунчеве бакље и избацивање короналне масе, тј. активност која може да утиче на услове на Земљи и њеној околини (сателите), али и на људске активности. С обзиром да ови догађаји могу да поремете рад сателита, комуникационе системе и електроенергетске мреже на Земљи и евентуално доведу до климатских промена, сматрамо да би "свемирску метеорологију" требало укључити у тачку "9".
2.4.2. Тематске области од значаја за РС	45–52	Предлажемо да се међу приоритетне тематске области укључе: ветеринарска медицина, биотехнологије у анималној производњи, геномска епидемиологија, безбедност хране и хране за животиње и истраживања у оквиру One Health концепта.
2.4.2.	46-47	У овом поглављу су више наведене модерне технологије него што је представљен реалан план како да се оне примене у пракси у Србији. Нису у потпуности узете у обзир стварне могућности земље, и примена делује тешко изводљива у наведеном облику.

	Конкретно, Стратегија усмерава науку у области пољопривреде ка коришћењу нових техника, попут едитовања генома (CRISPR), које представљају скупе технологије чија је примена у пракси тренутно ограничена, с обзиром на то да важећа регулатива Европске уније не дозвољава њихову примену у пољопривреди, осим у експерименталне сврхе, а наша земља усклађује своје прописе са том регулативом. Такође, планирано је увођење машинског учења и BigData као императива, али се не предвиђа јачање ИТ капацитета унутар самих пољопривредних института што је неопходан услов да би ово било изводљиво. С обзиром да ИТ сектор није развијен у институтима, то би захтевало едукацију и обуку истраживача у иностранству, што такође изискује значајна средства. Поред наведеног, промовише нанотехнологију као „покретачку економску снагу“ што може створити нове стандарде које домаћи институти неће моћи финансијски да испрате.
2.4.2.	47 Део стратегије који се односи на медицину, биотехнологију и фармакологију написан је сувише уопштено, са ограниченим бројем примера и недовољно академским и стратешким приступом. Формулације су местимично поједностављене и не одражавају савремене правце развоја биомедицинских наука, нити комплексност актуелних здравствених и истраживачких изазова. Иако су наведени поједини примери, попут примера ендемске болести, неплодности и психосоматских поремећаја са навођењем стреса као каузалности, неопходно је да стратегија обухвати значајно шири спектар приоритетних области које представљају један од највећих социоекономских терета у Србији и свету. Према подацима Светске

здравствене организације и Института за јавно здравље "Др Милан Јовановић Батут", малигна, кардиоваскуларна и метаболичка обољења, заразне болести, као и неуродегенеративни, неуропсихијатријски и аутоимунски поремећаји, представљају водеће здравствене и друштвене изазове савременог доба, са огромним утицајем на морталитет, квалитет живота и оптерећење здравствених система. Додатно, и Европска унија кроз иницијативу „Healthier Together – EU Non-Communicable Diseases Initiative“ препознаје незаразне болести као један од кључних јавноздравствених приоритета, са посебним фокусом на превенцију, рано откривање, разумевање механизма болести и развој иновативних терапијских приступа. У том смислу, стратегија би требало да препозна и истраживачке правце који су већ активно заступљени у научноистраживачким организацијама, а који обухватају области основних и транслационих биомедицинских истраживања. Посебно је важно укључити истраживања механизма настанка и прогресије малигних болести, као и кардиоваскуларних, метаболичких, неуродегенеративних, неуропсихијатријских, имунолошких и аутоимунских поремећаја, као и развој нових дијагностичких и терапијских приступа. Савремене биомедицинске науке данас подразумевају мултидисциплинарни приступ који интегрише фундаментална, претклиничка и примењена истраживања, што у постојећем тексту стратегије није довољно препознато. Значајно је напоменути и да би стратегија требало јасније да буде усклађена са Агендом 2030, односно глобалним приоритетима и циљевима одрживог развоја Уједињених нација,

	пре свега са циљем 3 „Добро здравље и благостање“, који наглашава значај улагања у превенцију, разумевање механизма болести, рану дијагностику и развој нових терапијских приступа. Укључивањем савремених биомедицинских области и конкретнијим дефинисањем приоритетних истраживачких тема, стратегија би добила научно утемељенији, модернији и репрезентативнији карактер, у складу са актуелним капацитетима научноистраживачких организација и реалним потребама друштва.
2.4.2	48 У делу текста у којем се истиче значај развоја батеријских система великог капацитета посебно се наглашава употреба литијума, уз образложење да се у будућности планира изградња постројења за производњу и прераду литијума у Србији. Међутим, овакво позиционирање литијума делује недовољно контекстуализовано у односу на шири стратешки оквир документа и није јасно повезано са конкретним мерама, истраживачким приоритетима, технолошким капацитетима и потенцијалним ризицима деградације и девастације животне средине и здравља људи. Истовремено, у истом делу документа значајна пажња посвећена је лигниту и технологијама за смањење емисија CO₂, док се питање примене нуклеарне енергије практично не разматра. Ово је посебно важно имајући у виду да се нуклеарна енергија помиње у другим релевантним националним документима, попут Стратегије развоја енергетике Републике Србије и Интегрисаног националног енергетског и климатског плана. Због тога остаје нејасно да ли је изостављање нуклеарне енергије из ове

		Стратегије последица свесног стратешког опредељења или недостатка јасно дефинисаног приступа улози домаће научне заједнице у овој области, макар у домену истраживања, развоја кадрова, безбедности, материјала и пратећих технологија.
2.4.2.	49	За ДХ науке се каже да треба да „предвиђају догађаје нудећи одговарајућа научна решења“ што није њихова улога
2.4.2.	51	Није јасно на шта се тачно односи стратешки правац 9. Пројекти основних истраживања ван наведених тематских области
2.5.	55-57	Ако се полази од принципа меритократије, онда не треба заборавити да меритократија може да маскира неједнакост (нису за све стартне позиције једнаке) и допринесе поделама које нису ни конструктивне ни оправдане, као и да иде у прилог општој неолибералној, капиталистичкој струји коју овај документ у целости промовише (што је посебан проблем). Наука и научници не могу и не треба да буду инструменти подређени профитабилности, економском напретку, стартап и спиноф бизнисима. Наука мора имати своје утемељење у критичкој мисли, етичком поступању, и очувању идеје ангажованог и информисаног деловања и истраживања које је усмерено на добробит појединаца и друштва (а та добробит није само економска).
2.5. Анализа кључних изазова	55–58	Недовољно су препознати ризици повезани са заразним болестима животиња, климатским променама, антимикробном резистенцијом и биосигурношћу.
2.5.	58	Пише се „компјутер“ не „компјутер“.
2.5.	56-59	У овом поглављу наводи се „стабилан систем финансирања науке“, док се

		касније помињу ниска улагања и слаб трансфер у привреду. Добро су уочени проблеми, али нема конкретних и изводљивих механизма како да се они реше, више је аналитички приказ него стратегија.
4.2.	60	Шта је „српска наука“? Да ли наука може и треба да има такву одредницу? Наука је универзална, а одредница треба да гласи наука у Србији
4. Циљеви стратегије и 5. Мере	60–84	Већина циљева и мера формулисана је широко, без прецизно дефинисаних индикатора учинка. За сваки посебан циљ потребно је дефинисати: полазне вредности; циљане вредности до 2030; мерљиве индикаторе; институције одговорне за праћење; рокове реализације. На пример: број истраживача на 1.000 запослених; учешће Србије у <i>Horizon Europe</i> пројектима; проценат младих истраживача који остају у систему; број патената, али и број <i>policy papers</i> и студија од значаја за јавне политике.
4.2.	61	Проблематичан је однос према научном подмлатку који се заговара овим документом. Декларативно и популистички
Мера 1.3.	61.	Специфичност тема и питања истраживања друштвених и хуманистичких наука, захтевају и посебну посвећеност дефинисању механизма за подстицања сарадње.
4.2.	61-64	Акценат је на цитираности и радовима, док је дугорочни истраживачки рад без непосредне примене ризик који не даје брзе резултате, што има за последицу да систем може постати краткорочно оријентисан. Наглашен је санкциони приступ према истраживачима и докторандима, док изостају механизми заштите и независне евалуације.

4.2.	62	„Средства ће бити усмерена ка онима који дају мерљив допринос науци у континуитету, чиме ће се повећати научна продуктивност и одговорност“ – на који начин ће бити валидирано/мерено
4.2.	62	Стоји: „Потребно је у најскоријем времену увести промене у систем, кроз измену уговора и начина вредновања, у складу са најбољим праксама ЕУ и светских научних центара, где су клаузуле међусобних обавеза потпуно јасне.“ Имајући у виду да Фонд за науку годинама не додељује средства нити расписује нове позиве и да ЕУ и светски научни центри имају много више фондова код којих могу да аплицирају за финансирања, па те „најбоље праксе“ којима тежимо нису баш за поређење – на који начин ће бити валидирано/мерено. Декларативно и популистички
5.1, ПЦ1	64	„Реализацијом овог циља стварају се услови за настанак иновација са мерљивим економским и друштвеним ефектима, унапређује се конкурентност привреде и подстиче привлачење приватних и међународних улагања у истраживања и иновације“ – на који начин ће бити валидирано/мерено
ПЦ 1 – Повећање доприноса науке привредном и друштвеном развоју	64–67	Потребно је снажније повезивање науке и привреде у области сточарства, аквакултуре, ветеринарске медицине и безбедности хране и хране за животиње.
5.	64-86	У тексту Стратегије уочава се унутрашња неусклађеност у нумерацији и садржинском повезивању посебних циљева и анализе ефеката мера. У делу

		који се односи на опис мера, ПЦ 1 је дефинисан као „Повећање доприноса науке привредном и друштвеном развоју”, док се у делу „Анализа ефеката мера” ефекти у оквиру ПЦ 1 везују за „унапређење модела научне изврсности истраживача и квалитета научноистраживачког рада”, што садржински одговара ПЦ 2. Додатно, у истом делу анализе ефеката, ПЦ 3 се описује као „Повећање доприноса науке привредном и друштвеном развоју”, иако је тај циљ у претходном делу документа означен као ПЦ 1. Наведена неусклађеност може довести до потешкоћа у праћењу реализације Стратегије, извештавању о учинку, повезивању мера са индикаторима и тумачењу резултата у завршном вредновању. Предлог: Потребно је извршити техничко-садржинско усклађивање нумерације, назива и описа посебних циљева у целом тексту Стратегије, посебно у деловима који се односе на опис мера, анализу ефеката мера, анализу ризика и механизам праћења реализације.
ПЦ 1 / Мера 1.3.	66	Предвидети подршку развоју иновација у области дигиталне ветерине, АИ система у дијагностици, прецизне сточарске производње и smart система.
1.3	66	Иако је у предлогу Стратегије (<i>Мера 1.3. Подстицање сарадње науке, привреде и јавног сектора</i>) дефинисано јачање сарадње науке и јавног сектора, не уочава се потреба јачања наведене сарадње кроз ангажовање НИО за стручну и консултантску помоћ јавном

		сектору у области измене регулатива, доношења одлука и решавању конкретних и стратешки битних изазова у Републици Србији.
5.1, ПЦ1, мера 1.4	67	„Мера обухвата развој циљаних програма акцелерације и комерцијализације резултата истраживања са високим потенцијалом примене, у сарадњи са капацитетима за трансфер технологије и развој пословања, са фокусом на стратешке области развоја“ – на који начин ће бити валидирано/мерено
Мера 1.5.	67.	Недостају утврђени механизми који ће омогућити системску интеграцију и институционалну повезаност НИО из области друштвено-хуманистичких наука са министарствима, локалним самоуправама и другим доносиоцима политичких одлука и креатора јавних политика. Наводи се да ће бити формиран савет за друштвене изазове, али само за праћење ове мере. Када се већ формира, то тело би требало да има снажнију ингеренцију у томе да се омогући истинско повезивање доносилаца одлука и креатора политика са НИО из области друштвених и хуманистичких наука.
Мера 2.1.	68	Укупан број радова објављених у часописима који се налазе међу 35% по импакт фактору у својој области – база Web of Science, Scopus Овај показатељ мора бити релативан. Неамбициозан пораст апсолутног броја M21 радова од 10% је свакако очекиван јер број радова објављених сваке године расте. Показатељ треба да буде:

		Удео радова објављених у часописима који се налазе међу 35% по импакт фактору у својој области – база Web of Science, Scopus. Повећање од 10 процентних поена.
Мера 2.2.	68.	Са становишта друштвених и хуманистичких наука потребна је континуирана подршка Фонда за науку истраживањима важних друштвених изазова, у спровођењу како већих емпиријских истраживања који би могли да буду и периодичног карактера, тако и мањих квантитативних, али и квалитативних истраживања који су усмерени на проучавање важних друштвених питања, без да главни критеријум буде „подршка врхунским пројектима“. Инсистирање на „континуираној подршци врхунским истраживачким пројектима” води ка упитности положаја друштвених и хуманситичких наука, услед неадекватних приступа и начина дефинисања „научне изврсности“.
5.1, ПЦ2, мера 2.2	68	„Ова мера подразумева континуирану подршку врхунским научним истраживањима кроз програме Фонда за науку, са фокусом на пројектни систем финансирања“ – на који начин ће бити валидирано/мерено
ПЦ 2 – Научна изврсност	68–72	Неопходно је обезбедити већу подршку примењеним истраживањима у области ветеринарске медицине, контроле заразних болести и безбедности хране и хране за животиње.
Мера 2.6.	71.	У оквиру ове мере би могли да се ојачају капацитети и за већу интегрисаност друштвених и хуманистичких наука у решавање друштвених изазова и развој јавних политика. Да се <u>подизање капацитета запослених у НИТРА усмери и ка јачању инситутиционалне повезаности са НИО из друштвених и хуманистичких наука чија сазнања могу</u>

		да допринесу различитим областима друштвеног живота. Да НИТРА оформи <u>канале за боље институционално повезивање јавних политика са друштвеним и хуманистичким наукама.</u>
ПЦ 3 – Међународна сарадња	73–75	Потребно је јаче укључивање ветеринарских научних института и лабораторија у Horizon Europe, COST, EU4Health, WOAH и FAO програме.
ПЦ 4 – Интердисциплинарност	75–77	Потребно је препознати значај интердисциплинарних истраживања која повезују ветеринарску медицину, медицину, екологију, пољопривреду и биотехнологију.
ПЦ 5 – Развој друштвених и хуманистичких наука	78–82	Иако је посебно поглавље посвећено друштвеним и хуманистичким наукама позитиван помак, мере остају углавном декларативне. Потребно је: развити посебне моделе вредновања научних резултата; смањити доминацију искључиво библиометријских критеријума; увести вредновање утицаја на јавне политике; подржати националне научне часописе; финансирати дугорочна друштвена истраживања од националног значаја.
Мера 5.1	79	ЈЕДНО ВИЂЕЊЕ ОВЕ МЕРЕ: Монографије, нарочито домаће, нису нигде индексиране и немогуће је наићи на њих приликом претраге литературе. Не само да их нема на SCOPUS-у и WoS-у, већ често их ни Google Scholar не индексира. Индексирање је проблем и са страним издавачима (није тек тако лако довести неку књигу у WoS). Ако је сада фокус на практичној примени и прикупљању цитата, а не на узалудном писању ради поена, како је то компатибилно са већим вредновањем нечега што нико никада неће прочитати ни цитирати? Следећа констатација у тексту „У области друштвених наука фаворизован облик научног израза је био научни

чланак, а не научна монографија, нити поглавље у научној монографији, **што би овој области више одговарало**“. Иако можда постоје неке дисциплине у оквиру друштвених наука где је ово може бити случај, то се свакако не односи на друштвене науке у целости, а нарочито не на демографију (која се у истој мери неколико редова испод истиче као важна). Генерално, квантитативна друштвена наука фаворизује (као што и треба) **научне часописе**.

На стр. 34 сама стратегија наводи: „Доминантни резултати у областима друштвених и хуманистичких наука јесу радови објављени у домаћим часописима категорије М24 и радови монографског карактера (М10) (Извештај Националног савета за науку и технолошки развој Републике Србије за 2024. годину).“ Чињеница да се објављује доста у категорији М24 говори да није проблем у форми (часописа), већ о томе да су друштвено-хуманистичке науке слабо развијене код нас и да је потребно радити на њиховом развоју. Дакле, баш у друштвено-хуманистичким наукама је потребно стимулисати објављивање у вишим категоријама. Хиперпродукција научноистраживачких резултата монографског карактера (слабе, често непостојеће видљивости) је управо оно што се мора избећи.

Предлог:

Обрисати реченицу „У области друштвених наука фаворизован облик научног израза је био научни чланак, а не научна монографија, нити поглавље у научној монографији, што би овој области више одговарало“

Заменили показатељ „Удео научних монографија и поглавља у монографијама у укупном броју

вреднованих научних резултата у друштвеним наукама.“

Новим показатељем:

„Проценат научноистраживачких резултата чији је предмет истраживања регионалног, националног или локалног карактера или чији резултати и истраживачки оквир укључује Републику Србију.“

ДРУГО ВИЂЕЊЕ ОВЕ МЕРЕ: Са становишта друштвених и хуманистичких наука, позитивно је веће уважавање научних монографија и поглавља у монографијама, као важних ставки продукције научно истраживачког рада, повезивања НИО на продубљивању и разумевању питања која се проучавају у овим научним дисциплинама, као и јачању интердисциплинарности и мултидисциплинарне сарадње ради истраживања битних питања друштвеног развоја или друштвено-идентитетских тема.

Да би се подстакло продуковање научних монографија и поглавља у монографијама потребно је успоставити механизме и мере да те публикације буду видљиве и доступне, као и научни часописи.

Потпуно је у реду да се друштвене и хуманистичке науке усмеравају на „питања од регионалног, националног и локалног значаја“, али не само „јер су важна за проучавање друштвено-идентитетских тема“.

Предлог: Допринос друштвених и хуманистичких наука је у расветљавању узрока друштвених феномена и процеса, разумевању механизма који делују унутар дефинисаног друштвеног контекста, али и разумевању у односу на ближе и даље друштвено окружење. Такође, питања која су предмет истраживања друштвених наука се

морају проучавати и у компаративној перспективи и њихов допринос се очитује на различите аспекте друштвеног развоја. На тај начин се чини и допринос развоју јавних политика.

Примедба: Демографска истраживања не треба свести само на проучавање феномена депопулације. Демографска истраживања и ако примарно упућена на структуре становништва, демографске процесе и промене, прате низ питања које се тичу квалитета живота становништва, друштвених неједнакости, родне равноправности, вулнерабилности и као таква доприносе интегрисаности научних сазнања о свим тим друштвеним аспектима.

Предлог за текст: „Демографска истраживања су недовољно развијена, те је потребно подржати њихово спровођење, што би омогућило потпунији увид у низ кључних питања друштвеног развоја, ослањајући се на знања која су добијена на темељу научних поставки и метода, као круцијално важним елементима за развој друштва и креирање јавних политика утемељеним на научним доказима. Савремена демографија као интердисциплинарна научна дисциплина има важно место у разумевању различитих друштвених изазова и отуда је потребно снажно подржати овај тип истраживања уз ојачавање мултидисциплинарног повезивања.

ТРЕЋЕ ВИЂЕЊЕ ОВЕ МЕРЕ

Препорука Мере 5.1, према којој се у области друштвених наука више вреднују научне монографије и поглавља у монографијама него научни чланци, заслужује темељно преиспитивање у светлу актуелне експанзије великих језичких модела (BJM, енгл. “large language models”). У тренутку када је помоћу алата попут “ChatGPT-a” могуће

за неколико дана генерисати текст монографске дужине, формално преферирање дугих формата постаје системски ризик за интегритет научне продукције, а не његова заштита.

Емпиријски је доследно показано да велики језички модели: (1) не производе изворно креативно мишљење, већ рекомбинују постојеће обрасце из података на којима су обучавани; (2) генеришу текст који имитира научни ауторитет без стварног разумевања предмета (појаве познате као “hallucinations” и “epistemic posturing”); (3) ови недостаци су неупоредиво лакше уочљиви у краћим, аргументацијски густо организованим форматима – какви су чланци у врхунским међународним часописима – него у обимним монографским текстовима, у којима се површност аргументације и одсуство оригиналног доприноса лакше прикривају самим обимом текста.

Водећи међународни (англосаксонски) часописи у друштвеним наукама, упркос својим познатим недостацима, тренутно представљају најстроже постојеће филтере за оригиналност научног доприноса и за искључивање научно празног говора. Преоријентација вредновања ка монографијама у ери ВЈМ алата практично деградира управо оне филтере који су најделотворнији у новонасталим условима, и ствара снажан подстицај за продукцију обимних, али суштински рекомбинантних текстова без оригиналног научног доприноса.

Предлог: (а) задржати или повећати вредновање чланака објављених у међународним часописима врхунског ранга у односу на монографије; (б) увести додатне квалитативне индикаторе за монографије који надмашују пуку обимност

5.1.	79	Научни чланак је префериран вид резултата у друштвеним наукама, зато што се захтева обавезним условима за избор у научна звања који су прописани Правилником о стицању научних и истраживачких звања. Зашто се било који научни резултат треба да фаворизује у односу на неки други? У ком смислу су научне монографије или поглавља у научним монографија погоднији резултати за област друштвених наука?
Мера 5.3.	80	<u>Примедба:</u> Искључивање коришћење латиничног писма би имало супротан ефекат од оног који се овом мером жели – „Унапређење видљивости резултата научних истраживања у области друштвених наука“. Ограниченост на искључиву употребу ћириличног писма неће допринети повећању видљивости ни научних часописа, тако ни монографијама или поглављима монографија. Напротив, сужава простор, посебно уколико су публикације само на српском језику. <u>Предлог</u> за текст: „Резултати научних истраживања публиковани како кроз часописе тако и путем монографија или поглавља у монографијама треба да буду доступни на српском језику, <u>било на ћириличном или латиничном писму</u>“. Добро је омогућити и коришћење само енглеског језика, или двојезичност, али не искључивати могућност да се користи латинично писмо када су публикације само на српском.
ПЦ 6 – Унапређење управљања	83–84	Документ не препознаје у довољној мери административно преоптерећење истраживача и научних институција. Потребно је: дигитализовати процедуре; смањити бирократске захтеве; поједноставити извештавање; увести

		професионалну административну подршку пројектима.
ПЦ 6 – Инфраструктура и капацитети	83–84	Националне референтне лабораторије и ветеринарски научни институти треба да буду препознати као инфраструктура од стратешког значаја за здравствену и прехранбену безбедност државе.
5.1	85	На страни 85 стоји: „До 2029. године очекује се повећање улагања у истраживања и развој са садашњих 0,95% на 1,5% БДП-а, што ће допринети расту броја радова објављених у престижним часописима, већем броју истраживача на Stenford-овој листи најцитиранијих, као и значајнијем учешћу Србије у међународним програмима као што је Хоризонт Европа.“ Овде је кључна реч „очекује се“ што значи да није сигурно да ће до повећања улагања доћи, што доводи у питање реализацију свега даљег у тексту.
7.	87	Надовезује се на претходни коментар: Поготово што касније у тексту (стр 87) стоји следеће: „Сходно претходно изнетим ставовима и предложеној Стратегији, циљ је да се до 2029. године укупна издвајања за науку увећају за 10 процентних поена БДП-а у односу на издвајања 2024. године, односно да буду на нивоу 1,1% БДП-а.“, што није у складу са претходном изјавом, па заједно са досадашњим искуством, и не улива поверење да ће се улагања повећавати.
6. Механизам за спровођење и праћење реализације Стратегије	87	Није довољно јасно дефинисан независни механизам праћења и евалуације спровођења стратегије. Потребно је: предвидети периодичне независне евалуације; укључити домаће и међународне експерте; обезбедити јавну доступност извештаја; дефинисати механизме ревизије мера у случају недовољног учинка.

Део текста	Страна	Примедба, коментар или предлог
Акционог плана на који се коментар (сходно, описно)	документа Акционог плана на коју се коментар односи	
Посебни циљ 1: Унапређење научне изврснои истраживача и квалитета научноистраживачког рада	1	Укупан број радова објављених у часописима који се налазе међу 35% по импакт фактору у својој области – база Web of Science, Scopus Овај показатељ мора бити релативан. Неамбициозан пораст апсолутног броја M21 радова од 10% је свакако очекиван јер број радова објављених сваке године расте. Показатељ треба да буде: Удео радова објављених у часописима који се налазе међу 35% по импакт фактору у својој области – база Web of Science, Scopus. Повећање од 10 процентних поена.
Посебни циљ 1: Унапређење научне изврснои истраживача и квалитета научноистраживачког рада	1	Широм стратегије се користи израз „Стенфордова листа“, међутим тако нешто не постоји. Постоји нека упитна листе (са којом Стенфорд Универзитет нема никакве везе) и које су због претње тужбом морали да се преименују у TOPSCINET. Тај упитни сајт (који корисницима омогућава да купе беџ „Elite Researcher“, није нешто на шта треба да се ослањају стратешки документи Републике Србије. Стратегија треба да се ослања на проверене изворе Scopus и WoS. Предлог обрисати Број истраживача на каријерној Стенфорд листи најцитиранијих на 1.000 истраживача Или га заменити WoS индикатором.
Посебни циљ 1 и Посебни циљ 2		Уочава се неусклађеност у редоследу и нумерацији посебних циљева између текста Стратегије и Акционог плана. У Стратегији је ПЦ 1 дефинисан као „Повећање доприноса науке привредном и друштвеном развоју”, док је ПЦ 2 дефинисан као „Унапређење научне изврснои истраживача и квалитета научноистраживачког

рада”. У Акционом плану, међутим, Посебни циљ 1 је формулисан као „Унапређење научне изврности истраживача и квалитета научноистраживачког рада”, док је циљ који се односи на допринос науке привредном и друштвеном развоју померен на Посебни циљ 2. Ова неусклађеност није искључиво техничке природе, јер може довести до нејасноћа у праћењу реализације, извештавању, повезивању мера са индикаторима, буџетском планирању и каснијем вредновању ефеката Стратегије.

Предлог: Потребно је у потпуности ускладити редослед, називе и нумерацију посебних циљева у Стратегији и Акционом плану, тако а исти број циља у оба документа означава исту стратешку целину.

Имајући у виду да се Стратегија позива на више планских докумената из надлежности Министарства рударства и енергетике, укључујући Интегрисани национални енергетски и климатски план и документе који се односе на енергетску транзицију и нискоугљенични развој, потребно је јасније дефинисати институционалну сарадњу у спровођењу мера које се односе на енергетику, зелену транзицију и нискоугљеничне технологије. У Акционом плану су као носиоци и партнери најчешће наведени НИТРА, НИО, Фонд за науку, Фонд за иновациону делатност, научно-технолошки паркови и друга тела из система науке иновација. Међутим, код мера и активности које имају везу са енергетиком, декарбонизацијом, водоничним технологијама, складиштењем енергије и енергетском ефикасношћу, потребно је предвидети јаснију сарадњу са Министарством рударства и енергетике.

Предлог: У Акционом плану треба предвидети Министарство рударства и енергетике као партнерску институцију у активностима које се односе на дефинисање тематских приоритета, суфинансирање, евалуацију и примену резултата

научноистраживачких и иновационих пројеката у области енергетике.

Постојећи индикатори у Акционом плану у значајној мери прате научну продукцију, међународну видљивост, број истраживача, број докторских дисертација, учешће у међународним програмима, број подржаних пројеката и институционално јачање система науке. Ови индикатори су релевантни за праћење научне изврсноности и функционалности научноистраживачког система. Међутим, за циљеве који се односе на допринос науке привредном и друштвеном развоју потребно је увести и индикаторе који мере примену научних резултата, трансфер технологија и конкретан утицај на јавне политике, индустрију и стратешке секторе, укључујући енергетику.

Предлог: У Акциони план треба додати индикаторе као што су:

- број пилот и демонстрационих постројења развијених уз учешће НИО;
- број технологија пренетих у индустрију или јавни сектор;
- број индустријских уговора и заједничких развојних пројеката;
- број патената, техничких решења и лиценци са документованом применом;
- приход од комерцијализације резултата истраживања;
- број јавних политика, стратегија, планова и техничких смерница заснованих на резултатима научноистраживачког рада;
- број примењених енергетских, еколошких и нискоугљеничних решења у јавном и привредном сектору.

		Уочава се разлика у формулацији општег циља у тексту Стратегије и у Акционом плану. У Стратегији је општи циљ постављен кроз концепт „враћања науке Србији”, односно кроз укључивање научноистраживачких организација у решавање развојних проблема и изазова од значаја за Републику Србију. Насупрот томе, у Акционом плану општи циљ је формулисан као „стварање динамичног научног окружења које подстиче изврсна и релевантна научна истраживања и осигурава међународну препознатљивост Србије”. Ове две формулације нису међусобно супротстављене, али имају различит акценат. Формулација у Стратегији наглашава националну применљивост науке и решавање развојних проблема Републике Србије, док формулација у Акционом плану више наглашава научну изврсност и међународну препознатљивост. Предлог: Потребно је ускладити формулацију општег циља у Акционом плану са формулацијом из Стратегије, тако да се јасно задржи нагласак на примени научноистраживачких резултата у решавању развојних, привредних, технолошких, енергетских, еколошких и друштвених изазова Републике Србије.
Недостатак конкретних финансијских износа код већег броја активности	2-17	За значајан број активности у Акционом плану (нпр. 1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, 1.2.2, 1.7.1, 1.7.2, 2.1.3, 2.1.4, 2.1.7, 2.2.8) нису наведена конкретна финансијска средства („–“), што онемогућава процену реалне спроводивости плана. Потребно је: дефинисати минималне буџете по активности; јасно приказати изворе финансирања; обезбедити транспарентност трошкова; проценити кадровске и инфраструктурне капацитете за спровођење активности.
Показатељи општег и посебног циља 1	1-2	Научна изврсност се претежно мери: бројем публикација; цитираношћу; <i>Stanford</i> листом; ERC грантовима. Овакви индикатори фаворизују поједине научне области и не препознају специфичности друштвених и хуманистичких наука. Увести и: индикаторе друштвеног утицаја;

		учешће у креирању јавних политика; развој националних база података; допринос култури, образовању и јавном сектору; квалитативне облике научне евалуације.
Мера 1.1. – Унапређење научне изврсности	2	Није објашњено: по којим критеријумима ће се дефинисати „10% изврсних”; како ће бити избегнута неравноправност између дисциплина; да ли ће критеријуми бити различити по научним областима. Потребно је: укључити научну заједницу у дефинисање критеријума; развити посебне моделе вредновања за различите научне области; избегавати искључиво библиометријске приступе. Број истраживача у топ 2% најутицанијих у свету – Стенфорд листа Предлог обрисати или или заменити WoS индикатором.
Мера 1.2. – Континуирана подршка врхунским истраживачким пројектима	3	Стагнација финансирања Фонда за науку – планирани износ остаје 5,6 милијарди динара током све три године. Потребно је: предвидети реалан раст буџета Фонда за науку; повећати број подржаних пројеката; развити дугорочне програме за фундаментална истраживања; увести стабилније програме за младе истраживаче.
Посебни циљ 1: Унапређење научне изврсности истраживача и квалитета научноистраживачког рада, Мера 1.2.: Континуирана подршка врхунским истраживачким пројектима, Укупна вредност уговорених средстава кроз програме подршке ФзН, % подржаних истраживача кроз програме ФзН у односу на број истраживача у систему	3	За три наредне године (2026., 2027. и 2028.) планиран је исти буџет од стране ФзН за финансирање пројеката и истовремено благи пораст процента ангажованих истраживача (почетна вредност 22,78% а циљана вредност у 2028. години (завршној години акционог плана) 27% - 4,22% више на крају периода у односу на почетну вредност). Поставља се питање изводљивости оваквог плана с обзиром на раст цена и инфлацију. Ово би потенцијално могло имати за последицу смањење броја одобрених пројеката, мањи максимални буџет по пројекту и било би тешко изводљиво да се оствари било какав пораст ангажованих истраживача.

институционалног
финансирања

Посебни циљ 1:
Унапређење научне
изврсности
истраживача и
квалитета
научноистраживачког
рада, Мера 1.4.:
Имплементација
програма за
задржавања младих
талената у земљи

Мера 3.3.:
Интеграција у
међународне
истраживачке
инфраструктуре

19-20

Ова мера може бити успешно спроведена само
ако се повећају издвајања за науку и ако се
успостави и одржи континуитет у финансирању
пројеката (редовно објављивање позива).

Мера 3.3.: Интеграција у међународне
истраживачке инфраструктуре

Астрономска опсерваторија је 2023. године
основала две Стручно-истраживачке јединице
(СИЈ): СИЈ за космичка истраживања и
технологије и СИЈ за праћење Сунчеве
активности, климатске промене и светлосно
загађење. Ове јединице имају за циљ развој
космичких истраживања и технологија и
истраживања светлосног загађења и до сада је
урађено доста на томе: конкретно, развијен је
сателит МОЗАИК и основана је прва Урбана
опсерваторија за градска посматрања. Ова
истраживања треба развијати у будућем периоду и
то посебно космичке технологије, али и
искористити могућност водеће позиције у
формирању урбаних опсерваторија с обзиром да
је код нас формирана прва, не само у региону,
него и у Европи. Астрономска опсерваторија
поседује Астрономску станицу Видојевица и
тренутно релативно добру астрономску
посматрачку инфраструктуру коју би требало да
побољша набављајући напредне пријемнике и
опрему и да се укључи у велике међународне
структуре као што су нпр. Вера Рубин
опсерваторија (Rubin Observatory), али и у друге
високо напредне научне и техничке пројекте као
што је Лунарна станица на Месецу (учешће у
астрономским инструментима који ће бити
постављени на Месецу).

		Треба додати тачку "3.3.5": сарадња са свемирским агенцијама у свету.
		НИТРА НИО Континуирано 2026-2028 01 Општи приходи и примања из буџета 0201 Развој науке и технологије/ ПА 0001 15,000 15,000 15,000
Мера 1.3. – Каријерни путеви и компетенције	4-5	Очито је одсуство системског модела каријерног развоја. Мера је претежно усмерена на мобилност, скупове и литературу, али не решава: нестабилност запослења; краткорочне уговоре; непостојање <i>tenure-track</i> система; проблеме напредовања младих истраживача. Потребно је предвидети: национални модел истраживачке каријере; дугорочне уговоре; јасне критеријуме напредовања; подршку независним истраживачким групама младих научника.
Мера 1.3. Везано за показатеље развоја и унапређења компетенција	стр. 4.	Зашто је из првог показатеља искључено учествовање на међународним научним скуповима у Србији? „Број међународних радионица организованих од стране НИО“ – Да ли се овде мисли само на догађаје који су одређени као радионице? Зашто не на организовање међународних научних скупова и других међународних догађаја?
1.3.1 „Финансијска помоћ за учешће на скуповима”	5	Планирана средства нису довољна за озбиљнију међународну мобилност истраживача. Потребно је: повећати буџет; обезбедити подршку за дугорочне боравке; омогућити подршку младим истраживачима и <i>postdoc</i> мобилности.
1.4.1–1.4.3	5-6	Мере се углавном свode на стипендије и укључивање у систем, без питања: плата; стамбене подршке; опреме; административног оптерећења. Потребно је развити интегрисани пакет подршке младим истраживачима.
Мера 1.5.	6-7	Планирано повећање са 80 на 85 повратника до 2028. године показује ограничену амбицију. Потребно је: увести повратничке <i>grantove</i> ; обезбедити <i>startup</i> пакете; омогућити брже запошљавање и признавање квалификација; подржати <i>dual appointment</i> моделе.
1.6.1 и 1.6.2	7-8	Фокус је на обукама запослених у НИТРА, али се не предвиђа: дигитализација процедура; смањење

		бирографије; подршка НИО у администрацији пројеката. Увести мере за: аутоматизацију извештавања; јединствене информационе системе; професионалне <i>project management office</i> јединице у НИО.
Мера 2.1.	10-12	Акциони план значајно фаворизује комерцијализацију и трансфер технологије, што може довести до маргинализације фундаменталних истраживања. Потребно је: успоставити баланс између фундаменталних и примењених наука; признати различите modele друштвеног утицаја; развити посебне механизме за SSH области.
2.1.4.	11	Није јасно шта подразумева „централизација”, нити како ће се очувати аутономија НИО. Потребно је: јасно дефинисати модел управљања; избегавати прекомерну централизацију; задржати институционалну аутономију; развијати мрежни модел сарадње; уважити различите капацитете НИО.
Мера 2.2	12-14	Акциони план снажно фаворизује примењена и тржишно оријентисана истраживања. Потребно је јасније нагласити: значај фундаменталних истраживања; подршку истраживањима без непосредне комерцијалне примене; важност друштвених и хуманистичких наука.
Мера 2.4	15-16	Показатељ „удео јавних политика у чију су припрему интегрисани научни резултати” методолошки је нејасан и тешко мерљив. Није дефинисано: шта се сматра интеграцијом научних резултата; како ће се мерити допринос; ко врши евалуацију. Потребно је: дефинисати шта се сматра „интегрисаним научним резултатом”; развити методологију <i>policy impact</i> евалуације; формирати регистар јавних извештаја и <i>policy</i> студија; укључити независне експерте.
5.3.1	28	Обезбеђивање финансијске помоћи издавања у научним часописима из области друштвених наука Наведени износи су тривијални и повећање је недовољно за било какав развој. Дакле ради се о укупно 25 милиона, а пројектовано издавање је 30 милиона (узевши у обзир изразито ниску базу

		и годишњу инфлацију) ово је врло скромно повећање.
		Према листама Министарства у Србији се издаје 183 часописа из области друштвених наука. За декларисани циљ (уврштавање домаћих часописа из области друштвених наука у SCOPUS и WoS) ова средства нису довољна. Нови правилници такође дефинишу и „Обавезно електронско уређивање часописа“, те просек издавања би био једва довољан да покрије ове трошкове и трошкове штампе у малом тиражу, а да не говоримо о другим трошковима који су потребни за издавање часописа који претендују на високе категорије.
5.1.	25	Удео научних монографија и поглавља у монографијама у укупном броју вреднованих научних резултата у друштвеним наукама Заменити показатељ новим показатељем: „Проценат научноистраживачких резултата чији је предмет истраживања регионалног, националног или локалног карактера или чији резултати и истраживачки оквир укључује Републику Србију.“

3. Образложење упућеног предлога за измену Предлога Стратегије

Образложење – како је наведено/садржано у деловима 1. и 2. овог попуњеног обрасца.

Према коментарима института чланица ЗИС-а, јасно је да документ *није довољно операционализован, да не полази од свеобухватне анализе стања, да не обезбеђује јасан модел финансирања и да у недовољној мери штити фундаментална истраживања, младе истраживаче и специфичности различитих научних области.*

Са друге стране, позитивни елементи Нацрта стратегије највидљивији су у препознавању потребе за јачањем научне изврности, међународне сарадње, иновација, интердисциплинарности и друштвене релевантности науке.

Добре стране Нацрта стратегије

Документ препознаје потребу за јачањем научноистраживачког система,

Лоше стране и ризици

Не садржи довољно свеобухватну и мерљиву анализу постојећег стања, укључујући

повећањем улагања у истраживање и развој и већом видљивошћу науке у друштву.

Позитивно је што се препознају глобални трендови: климатске промене, дигитализација, вештачка интелигенција, биотехнологија, зелена транзиција и/или циркуларна економија.

Стратегија настоји да ојача везу науке, привреде и јавног сектора и да подстакне применљивост научних резултата.

Добро је што се посебно препознају млади истраживачи, мобилност и потреба за задржавањем талената.

Позитиван је помак у препознавању друштвених и хуманистичких наука као посебне области стратешког значаја.

Документ указује на потребу за међународном сарадњом, учешћем у европским програмима и већом научном видљивошћу Србије.

Позитивно је што се уводе теме као што су интердисциплинарност, научна комуникација и сарадња са јавним сектором.

финансирање, кадрове, инфраструктуру, програме Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност.

Терминологија је често нејасна, технократска и недовољно прилагођена домаћем контексту; појмови као што су „екосистем“, „храна за будућност“, „одрживо учешће“ и „зелена мобилност“ нису довољно објашњени.

Прекомерно је наглашена комерцијализација, стартап модел и краткорочни тржишни ефекти, док су фундаментална истраживања, јавни научни интерес и независна истраживања недовољно заштићени.

Механизми подршке младим истраживачима су углавном декларативни и не разрађују стабилно запошљавање, дугорочне уговоре, инфраструктурну подршку, плате, стамбену подршку и смањење административног оптерећења.

Положај друштвених и хуманистичких наука остаје недовољно операционализован, а предложени модели вредновања не уважавају у довољној мери специфичности ових области, њихов друштвени утицај и допринос јавним политикама.

Индикатори су претежно квантитативни и библиометријски, са ризиком да подстакну „publish or perish“ модел, хиперпродукцију и неправноправност између научних области.

Нису довољно дефинисани конкретни механизми за националне репозиторијуме, управљање истраживачким подацима, policy

	impact евалуацију и институционалну сарадњу са доносиоцима јавних политика.
Стратегија препознаје значај тематских области као што су пољопривреда, здравље, енергетика, животна средина, биотехнологија и дигиталне технологије.	Приоритети нису довољно јасно ранжирани нити повезани са реалним националним потребама, расположивим капацитетима, финансијским ресурсима и конкретним активностима у Акционом плану.
Акциони план покушава да преведе стратешке циљеве у мере, активности и индикаторе.	Постоји озбиљна неусклађеност између Стратегије и Акционог плана у нумерацији, називима циљева, показатељима, финансијским износима и садржинској логици мера.
Препоруке за унапређење Нацрта	
1. Изградити свеобухватну анализу стања научноистраживачког система са јасним полазним показатељима. 2. Утврдити реалан, предвидив и транспарентан модел финансирања, укључујући институционално финансирање, ДМТ2, инфраструктуру и програме фондова. 3. Успоставити баланс између фундаменталних, примењених и иновационих истраживања. 4. Редефинисати систем вредновања научног рада у складу са квалитативним, дисциплински осетљивим и међународно признатим принципима. 5. Развити посебан пакет мера за младе истраживаче, укључујући стабилно запошљавање, каријерни развој, повратничке програме и инфраструктурну подршку. 6. Јасно операционализовати улогу друштвених и хуманистичких наука, укључујући њихов допринос јавним политикама, култури, образовању и друштвеном развоју. 7. Прецизирати тематске приоритете у складу са националним потребама, реалним капацитетима и доступним ресурсима. 8. Ускладити нумерацију, називе циљева, мере, индикаторе и буџетске линије у Стратегији и Акционом плану. 9. Извршити темељну језичку, стилску, техничку и терминолошку редактуру документа. 10. Обезбедити суштинско учешће научноистраживачких организација и истраживача у даљој доради, праћењу и евалуацији Стратегије.	